

*Załącznik do Uchwały Nr IX/41/2015
Rady Miejskiej w Szprotawie
z dnia 27 marca 2015 roku
w sprawie przyjęcia Gminnego Programu
Wychodzenia z Bezdomności na lata 2015-2020*

Gminny Program Wychodzenia z Bezdomności na lata 2015 – 2020

Szprotawa marzec 2015 r.

Spis treści:

<i>I. Wprowadzenie</i>	4
<i>II. Adresaci Programu</i>	7
<i>III. Zasoby</i>	7
<i>IV. Diagnoza sytuacji osób bezdomnych na terenie gminy Szprotawa.</i>	7
<i>V. Analiza SWOT</i>	13
<i>VI. Cele Programu</i>	14
<i>VII. Realizacja Programu</i>	15
<i>VIII. Finansowanie Programu</i>	17
<i>IX. Monitoring i ewaluacja</i>	17
<i>X. Rekomendacje</i>	18

Wprowadzenie

Bezdomność stanowi we współczesnym świecie jedną z najbardziej dotkliwych kwestii społecznych. Osoby bezdomne są grupą społeczną szczególnie narażoną na proces wykluczenia społecznego. W społeczeństwie istnieją ugruntowane stereotypy na ich temat, co znacznie utrudnia integrację ze środowiskiem, a co za tym idzie powrót do normalnego życia.

Bezdomność jest sytuacją, w której ludzie w danym czasie nie posiadają i własnym staraniem nie mogą sobie zapewnić takiego schronienia, które mogliby uważać za swoje i które stanowiłoby minimalne warunki pozwalające uznać je za pomieszczenie mieszkalne. Jest stanem ewidentnej i względnie trwałej deprivacji potrzeb mieszkaniowych w sytuacji gdy dotknięta nią osoba nie jest w stanie jej zapobiec.

Zgodnie z art. 6, pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182 - jednolity tekst) za osobę bezdomną uznaje się osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania; Inaczej mówiąc, w tym rozumieniu osobą bezdomną jest osoba, która: nie zamieszkuje w lokalu mieszkalnym (warunek ten zawsze musi być spełniony), nie jest zameldowana na pobyt stały, jest zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania przy czym „lokałem, w którym nie ma możliwości zamieszkania” jest w szczególności: ☐ lokal, który należy opuścić w związku z wyrokiem eksmisyjnym lub wyrokiem sądowym z zakazem kontaktowania się z dotychczasowymi współlokatorami np. w wyniku konfliktów rodzinnych; ☐ lokal, w którym nie można zamieszkać z powodu zagrożenia życia lub zdrowia spowodowanego np. złym stanem technicznym budynku; ☐ lokal, do którego faktycznie nie można powrócić w wyniku sprzeciwu, odmowy dostępu ze strony innych zameldowanych tam osób.

W takim rozumieniu osoba, która mimo, że nie ma stałego miejsca zameldowania jednak mieszka w lokalu mieszkalnym (np. wynajmuje mieszkanie) – nie jest osobą bezdomną.

Osobą bezdomną jest natomiast osoba, która zamieszkuje placówkę noclegową dla osób bezdomnych (schronisko, noclegownię itp.), ponieważ placówki te nie są lokalami mieszkalnymi w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy. Osobą bezdomną jest także osoba mieszkająca poza placówkami noclegowymi dla osób bezdomnych, np. na klatce schodowej, na dworcu, na działce itp. (przy czym w obu w/w przypadkach spełniony musi być

warunek, że osoba nie ma możliwości zapewnić sobie własnym staraniem zamieszkania w lokalu mieszkalnym).

W Polsce problem bezdomności nasilił się w wyniku przemian ustrojowych i wprowadzenia gospodarki wolnorynkowej. Przeprowadzone reformy społeczno-gospodarcze przyczyniły się do wzrostu bezrobocia, ubóstwa a w rezultacie bezdomności.

Stawanie się osobą bezdomną jest zazwyczaj procesem długotrwałym i często nie możemy mówić wyłącznie o jednej okoliczności prowadzącej do bezdomności. Bezdomność warunkują czynniki instytucjonalne, materialne, rodzinne, osobiste, zdrowotne, losowe i środowiskowe.

Bezdomność może być spowodowana w szczególności: rozpadem rodziny (zerwanie przez członków rodziny więzi formalnych, psychologicznych i społecznych czyli zaburzenia funkcjonowania rodziny), eksmisją w wyniku zadłużenia w opłatach, brakiem stałych dochodów lub ich niskim poziomem, uzależnieniami, opuszczeniem zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do swojego ostatniego miejsca zamieszkania, trudnością w adaptacji lub powrotu do środowiska rodzinnego po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej, czynnikami natury psychologicznej – świadomy wybór stylu życia.

Miesiące zimowe, są najgorszym okresem dla bezdomnych. Wiele osób umiera z powodu wychłodzenia, złych warunków bytowych. Ogół społeczeństwa z reguły przypadki zamarznięć w miesiącach zimowych, kojarzy więc z osobami bezdomnymi. Tymczasem z informacji uzyskanych od Wydziałów Polityki Społecznej wynika, iż do dnia 10 stycznia 2010 r. zmarło w Polsce 157 osób, w tym: 40 osób bezdomnych, co stanowiło tylko 25,5% wszystkich przypadków.

Okazuje się, że niestety najczęstszą przyczyną zamarznięć było upojenie alkoholowe. Zdarzały się przypadki że ludzie umierali przed progiem własnych domostw nie będąc w stanie wejść do nich z powodu utraty świadomości w upojeniu alkoholowym.

Nie można więc wszystkich przypadków zamarznięć kojarzyć jedynie z osobami bezdomnymi, byłoby to zbyt dużym uproszczeniem problemu.

Dysfunkcyjny wpływ na życie jednostek i grup społecznych wymaga skoordynowanych działań, mających na celu rozwiązywanie problemu bezdomności. Konieczne staje się opracowanie wieloaspektowych form udzielania pomocy we współpracy samorządu i organizacji pozarządowych oraz przełamanie stereotypu, iż bezdomność to tylko problem pomocy społecznej.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej gmina jest zobowiązana do udzielenia schronienia, zapewnienia posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym. Obowiązek ten skłania do podejmowania działań mających na celu przeciwdziałanie temu trudnemu problemowi społecznemu oraz minimalizowanie jego skutków.

„Gminny Program Wychodzenia z Bezdomności na lata 2015- 2020” zwany dalej „Programem”, stanowi integralną część Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Szprotawa ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych , których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego

ryzyka na lata 2014-2020, gdzie jest ujęte m.in. spektrum możliwych do podjęcia działań wobec bezdomnych.

Podstawa prawna:

Program będzie realizowany w szczególności o następujące akty prawne:

- Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.),
- Ustawę z dnia 8 grudnia 2006r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (t.j. Dz. U. z 2006 r., Nr 251, poz. 1844 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 października 2009 r. w sprawie finansowego wsparcia na tworzenie noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz.U. z 2009r., Nr 183, poz. 1432),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2009 r. w sprawie finansowego wsparcia na tworzenie lokali socjalnych, mieszkań chronionych i lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy niestanowiących lokali socjalnych (Dz.U.z 2009 r., Nr 120, poz. 1001, z późn. zm.),
- Ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.),
- Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn.zm.).

Program uwzględnia i odnosi się także do dokumentów strategicznych:

- „Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji” jest programem rozwoju, w rozumieniu art. 15, ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 z późn. zm.1) i stanowi załącznik do Uchwały Rady Ministrów. Jest to dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – „Strategii Rozwoju Kraju 2020” oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.
- Program Wspierający Powrót Osób Bezdomnych do Społeczności- Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej.
- Projekt systemowy „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” w zadaniu nr 4 w zakresie standaryzacji pracy z bezdomnymi w tym: opracowanie Modelu „Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności” którego liderem jest Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, a partnerami odpowiedzialnymi za merytoryczną stronę realizacji zadania są przedstawiciele 6 organizacji zajmujących się tematyką bezdomności: Pomorskie Forum na rzecz Wychodzenia z Bezdomności, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta, Związek Organizacji Sieć Współpracy BARKA, Stowarzyszenie MONAR, Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Stowarzyszenie Otwarte Drzwi.

II. Adresaci Programu

Adresatami Programu są osoby zagrożone procesem bezdomności oraz osoby bezdomne przebywające na terenie gminy Szprotawa.

III. Zasoby instytucjonalne

W realizację programu włączają się następujące podmioty, w szczególności:

- Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS)
- Komenda Powiatowa Policji (KPP)
- Powiatowy Urząd Pracy (PUP)
- Społeczna Komisja Mieszkaniowa przy Burmistrzu Szprotawy
- Miejska Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współzależnienia (WOTUiW)*
- Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współzależnienia „Źródło”
- Klub „Maratończyk”
- Klub Integracji Społecznej przy OPS w Szprotawie
- Zakłady opieki zdrowotnej
- Powiatowa Straż Pożarna (PSP)
- Caritas
- Spółdzielnia Socjalna „WINDA”
- Szprotawski Zarząd Nieruchomościami „Chrobry” Sp. Z o.o. w Szprotawie
- i inne organizacje pozarządowe (NGO)

IV. Diagnoza sytuacji osób bezdomnych

Bezdomność jest jedną z najbardziej skrajnych i brutalnych form wykluczenia społecznego. Trudna jest do ustalenia dokładna liczba osób bezdomnych w Polsce ze względu na brak wystarczającej ilości i wysokiej wiarygodności ogólnopolskich badań, a także istniejące problemy definicyjne. Ostatnie ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzone w nocy z 7 na 8 lutego 2013 roku (koordynowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej), wskazuje skalę

bezdolności, którą należy uznać za minimalną, na poziomie 30,7 tys. osób bezdomnych. Najwięcej osób bezdomnych zdiagnozowano w województwie śląskim (3,8 tys.), mazowieckim (3,1 tys.) i dolnośląskim (2,9 tys.). Najmniej osób bezdomnych zdiagnozowano natomiast w województwie podlaskim (623 osób), świętokrzyskim (677 osób) oraz lubuskim (726 osób). Spośród 30,7 tys. bezdomnych osób aż 80% stanowili mężczyźni (24.522 osób), 14,2% kobiety (4.361 osób) oraz 5% dzieci (1.538). Dzieci przebywały przede wszystkim w placówkach dla samotnych matek z dziećmi oraz w domkach na działkach, altanach.

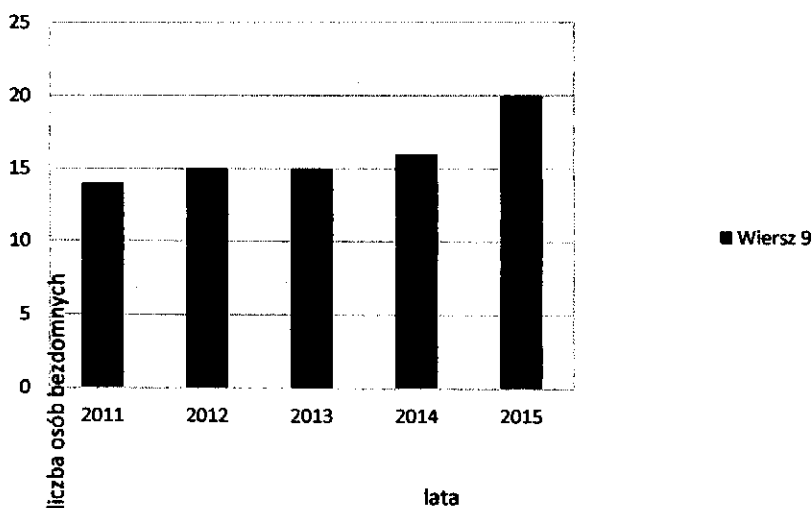
Informacje uzyskane ze sprawozdania jednorazowego DPS-IV-32-IR/2013 wskazują, że w okresie zimy 2012/2013 w Polsce z powodu wyziębienia zmarło 110 osób, w tym 68 osób bezdomnych, co stanowi 61,8 % wszystkich przypadków. W analogicznym okresie na terenie gminy Szprotawa nastąpił zgon jednej osoby. Najliczniejszy udział procentowy wśród badanych osób bezdomnych stanowiły osoby z przedziału wiekowego 51-60 lat (32,6%) i 41-50 lat (19,6%); najmniej liczną grupą bezdomnych były osoby w wieku 11-17 lat (1,3%), do 10 lat (3,9%) oraz od 71 roku życia wzwyż (4,0%). Osoby bezdomne to głównie mężczyźni (około 80%). Statystycznie dominuje przedział wiekowy między 40 a 60 lat, odnotowuje się wyraźną tendencję starzenia zbiorowości (w niektórych rejonach główny przedział wiekowy to 51-60 lat). Około 80% osób bezdomnych żyje samotnie (w tym osoby rozwiedzione, owdowiałe, w separacji). Średni okres pozostawania w bezdomności dla mężczyzn wynosi około 7 lat, dla kobiet około 5 lat, z tendencją rosnącą. Aglomeracje i duże miasta to główne miejsca przebywania osób bezdomnych. Większość osób bezdomnych posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe. Osoby bezdomne zwykle pozostają bierne zawodowe i/lub bezrobotne, osoby pracujące nie posiadają najczęściej umowy o pracę.

Około 60% zbiorowości osób bezdomnych przebywa w różnego rodzaju placówkach instytucjonalnych. Reszta osób znajduje się w miejscach niemieszkalnych (takich jak dworce, kanały, zsypy), zamieszkuje tymczasowo, bez meldunku i nie z własnej woli u znajomych lub rodziny, część osób przebywa na działkach i w altankach. Przyczyny problemu bezdomności mają 4 główne źródła – indywidualne (m.in. uzależnienia, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne), społeczne (m.in. konflikty rodzinne, przemoc domowa, problemy w relacjach), instytucjonalne (opuszczanie instytucji), strukturalne (ubóstwo, bezrobocie, problemy mieszkaniowe). Głównym źródłem dochodu osób bezdomnych są świadczenia socjalne, w tym z pomocy społecznej.

W województwie lubuskim liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach instytucjonalnych to 418 osób z czego liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami instytucjonalnymi to 308 osób. Łącznie zarejestrowano 726 osób bezdomnych w woj. lubuskim. Największa koncentracja bezdomnych występuje w ośrodkach wojewódzkich tj Gorzowie i Zielonej Górze. Oprócz Gminy Szprotawa problem zauważalny jest także w gminach Międzyrzecz, Słubice, Żary, Nowa Sól, Lubsko Łagów, Skwierzyna.

Z uwagi na specyfikę problemu na terenie Gminy Szprotawa monitoringiem zjawiska i przeciwdziałaniu bezdomności zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej. Przykładem

skoordynowanych i zorganizowanych działań były m.in. badania ilości bezdomnych na terenie Gminy Szprotawa przeprowadzone w latach 2011-2015 r. Grupy robocze uprawnione do zebrania danych odwiedzały m.in. ogrzewalnie, pustostany, altany działkowe, miejsca niemieszkalne, placówki zdrowia, mieszkania chronione i inne miejsca. Poniższy wykres przedstawia liczbę bezdomnych w latach 2011-2015.

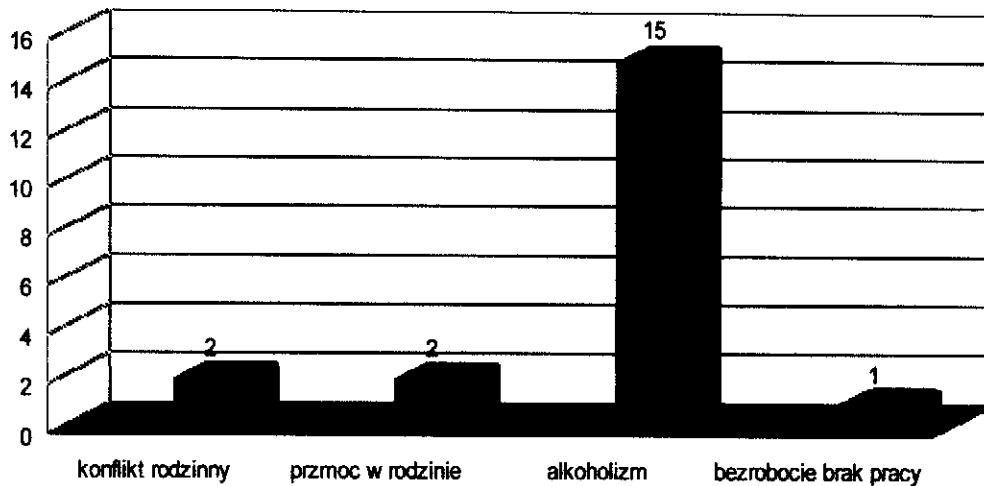

Wykres 1 . Bezdumni w latach 2011 - 2015

Analizując problem bezdomności na terenie gminy Szprotawa należy zaznaczyć, że zdecydowana większość to samotni mężczyźni, w wieku produkcyjnym, posiadających co najwyżej zawodowe wykształcenie. Jedną z głównych przyczyn wpływających na pozostawanie w bezdomności jest problem uzależnienia od alkoholu. Osoby bezdomne po terapii odwykowej na oddziale wracają do schroniska lub do środowiska w którym narażane są nieustannie na kontakt z osobami uzależnionymi pijącymi.

W ten sposób w krótkim czasie wracają do nałogu. Na terenie gminy brakuje takiego miejsca, w którym osoby bezdomne po leczeniu odwykowym i w trakcie terapii mogłyby zamieszkać w warunkach sprzyjających nabywaniu stopniowo umiejętności społecznych i zawodowych. Oczywiście przyczyn bezdomności może być o wiele więcej. Warto także zwrócić uwagę, że przyczyny bezdomności z reguły nakładają się na siebie. Na przykład częstym powodem przemocy w rodzinie jest alkoholizm, przez który następuje rozpad rodziny skutkujący rozwodem. Zła sytuacja finansowa, bezrobocie i całkowity brak środków do życia powodują eksmisję, której następstwem jest bezdomność. Poniżej przyczyny bezdomności wśród Szprotawskich bezdomnych.

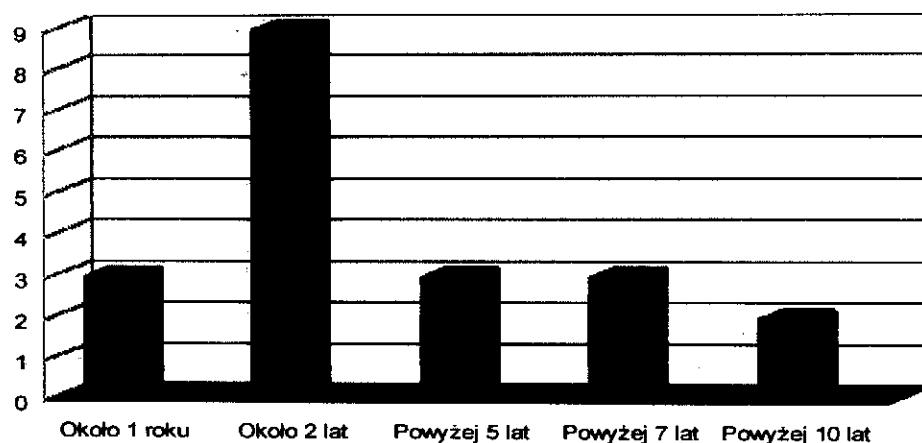

Wykres 2 . Przyczyny bezdomności

Osoby bezdomne najczęściej podejmują krótkotrwałe zatrudnienie na okres dwóch lub trzech miesięcy m.in. w okresie pobytu w areszcie podczas odbywania kary pozbawienia wolności. Pracodawcy w związku z pogarszającą się sytuacją na lokalnym rynku pracy, a co za tym idzie spadkiem liczby ofert pracy stale zwiększają wymagania stawiane kandydatom do pracy. Stereotyp osoby bezdomnej wciąż ma negatywny wpływ na zatrudnianie tych osób. Problem stanowi także brak zainteresowania osób bezdomnych do zmiany swojej sytuacji. Z obserwacji pracowników PUP wynika, że większość osób bezdomnych nie jest przygotowana do podjęcia pracy lub innej formy wsparcia np. do odbycia szkoleń zawodowych. Część z osób bezdomnych jest zarejestrowana w PUP tylko ze względu na uzyskanie prawa do bezpłatnej opieki zdrowotnej. Faktycznie osoby te nie są w stanie podjąć jakiegokolwiek pracy ze względu np. na stan zdrowia, uzależnienia, podeszły wiek lub kondycję psychofizyczną. Wiele z tych osób wymaga dodatkowego czasu i wsparcia przed uzyskaniem zdolności do podjęcia i utrzymania zatrudnienia. Jedną z form współpracy z osobą bezrobotną mającą na celu doprowadzenie do aktywności zawodowej jest opracowanie i realizacja Indywidualnego Planu Działania.

Wśród osób bezdomnych najbardziej liczną grupę stanowią osoby pozostające w stanie bezdomności przez okres od około 2 lat.

Wykres 3. czas pozostawiania w okresie bezdomności

W latach 2010 - 2013 na terenie Gminy Szprotawa osoby, które były pod opieką OPS oraz organizacji pozarządowych, otrzymywały pomoc w formie zarówno finansowej i rzeczowej. Pomoc udzielana na rzecz osób bezdomnych na terenie naszej gminy ma na celu również zapewnienie tymczasowego schronienia, prawa do świadczeń zdrowotnych przez osoby nieubezpieczone, poprawę warunków życia oraz integrację społeczną i zawodową. Ponadto osoby bezdomne mogą uzyskać wsparcie w formie poradnictwa tj. radca prawny, psycholog oraz działań z zakresu integracji społecznej i zawodowej w Klubie Integracji Społecznej. Osoby bezdomne z problemem uzależnienia mają możliwość uczestnictwa w zajęciach i uzyskania pomocy specjalisty uzależnień w Klubie Maratończyk

Ilość osób w rodzinach otrzymujących świadczenie z tytułu bezdomności Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba osób	14	15	15	16	20

Problemy mieszkaniowe gminy zajmują ważne miejsce wśród zadań do rozwiązywania, które znajdują się w gestii władz samorządowych. Obowiązkiem gminy jest posiadanie zasobu socjalnego i zamiennego oraz zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach. Z drugiej strony po stronie samorządu spoczywa obowiązek utrzymania posiadanego zasobu na odpowiednim poziomie technicznym i funkcjonalnym .

Niestety, na terenie Gminy Szprotawa zauważalny jest spadek liczby lokali, głównie na skutek wykupywania mieszkań na własność i zmniejszania trwałego zasobu mieszkaniowego gminy. Liczba mieszkań socjalnych utrzymuje się na podobnym poziomie.

Z informacji pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej wynika, że sytuacja będzie się w tym obszarze pogarszać i przewiduje się dalszy wzrost liczby osób oczekujących na mieszkania socjalne. Dla zabezpieczenia możliwości oddawania nowych mieszkań konieczne są większe środki finansowe lub pozyskiwanie dotacji resortowych na budownictwo socjalne. Co więcej, sytuację mieszkaniową w gminie pogarszają sami mieszkańcy, a konkretnie osoby niepłacące czynszu. Przedłużające się wydawane wyroki o eksmisjach nie są wystarczająco dobrym narzędziem egzekucyjnym. Gmina Szprotawa w ramach powiększenia bazy mieszkaniowej wychodzi naprzeciw tym potrzebom i deficytom. Główną ideą tego kierunku jest m.in. adaptacja niezagospodarowanych budynków na lokale mieszkalne, budowa budynków socjalnych oraz rewitalizacja istniejącej substancji mieszkaniowej pod potrzeby mieszkań socjalnych. Gmina Szprotawa posiada zasób mieszkaniowy, którego powierzchnia użytkowa wynosi 32.038,86m².

Do zasobu mieszkaniowego zaliczamy:

- lokale socjalne – 78;
- lokale w budynkach ze 100% udziałem gminy – 103;
- lokale gminne we wspólnotach mieszkaniowych (administrator Szprotawski Zarząd Nieruchomościami „Chrobry” Sp. z o.o.) – 521;
- lokale gminy we wspólnotach mieszkaniowych (prywatny zarząd) – 28.

W chwili obecnej na mieszkanie socjalne oczekuje ponad 112 osób. Ponadto z danych uzyskanych w UM -Wydział Gospodarki, Rolnictwa i Ochrony Środowiska do Urzędu wpłynęło 30 wyroków eksmisyjnych ze wskazaniem lokalu socjalnego.

V. Analiza SWOT

MOCNE STRONY

Instytucje/organizacje	Osoby bezdomne
<p>współpraca instytucji z lokalnymi organizacjami pozarządowymi prowadzącymi noclegownie i schroniska dla bezdomnych, funkcjonująca ogrzewalnia, dwa mieszkania chronione dobra baza żywniowa(stołówki, jadłodajnie) bezpłatne poradnictwo prowadzone przez OPS i Stowarzyszenia BABA-BABIE (prawnik, psycholog, terapeuta), wykształcona kadra – świadomość stałego podnoszenia kwalifikacji, prowadzenie kampanii informacyjnych mających na celu podniesienie świadomości mieszkańców gminy w zakresie problemu bezdomności. działające Szprotawskie Stowarzyszenie Ludzi Działających na rzecz Trzeźwości w Polsce– Klub Abstynenta <i>Maratończyk</i>, dobra współpraca ze Stowarzyszeniem Solidarni Plus – Ośrodek Resocjalizacyjno-Readaptacyjny w Lutynce</p>	<p>wzrastająca świadomość w zakresie możliwości uzyskania wsparcia, łatwość dostosowania się do nowych sytuacji, umiejętność wykonywania prac budowlanych i wykończeniowych, dyspozycyjność.</p>

SŁABE STRONY

Instytucje/organizacje	Osoby bezdomne
<p>niewystarczająca liczba mieszkań chronionych, niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych na terenie gminy, brak realizacji programów związanych z budownictwem socjalnym, niezabezpieczone potrzeby kadrowe (brak środków finansowych dla specjalistów), brak standaryzacji usług skierowanych do osób bezdomnych, niedostatecznie określone zasady postępowania w zakresie pomocy osobom bezdomnym pomiędzy instytucjami/organizacjami udzielającymi wsparcia, brak wyodrębnionego socjalnego interwencyjnego punktu przyjęć dla osób bezdomnych zapewniającego doraźną pomoc w postaci noclegu, odzieży, kąpieli i posiłku, brak możliwości odizolowania osób przebywających w ogrzewalni , które podejmują terapię od czynnych alkoholików, niedostateczny przepływ informacji między instytucjami/organizacjami.</p>	<p>uzależnienia – głównie alkoholizm, brak własnego dochodu, nieumiejętność gospodarowania posiadanymi środkami finansowymi, brak motywacji do zmiany swojej sytuacji, roszczeniowość, brak wsparcia ze strony rodziny, zadłużenia alimentacyjne, etykietyzacja związana z pobytym w zakładzie karnym, niewystarczające kwalifikacje zawodowe na rynku pracy wymagające długotrwałego procesu szkoleń, niezaradność w samodzielnym załatwianiu swoich spraw w urzędach np. wyrobienie brakujących dokumentów, uzyskanie świadczeń z ZUS, brak możliwości zaplanowania długotrwałych działań ze względu na częste zmiany miejsca zamieszkania, zły stan zdrowia związany z trybem życia, nieatrakcyjność na rynku pracy, problemy z podjęciem i utrzymaniem zatrudnienia, negatywny stereotyp osoby bezdomnej ze strony pracodawcy, mała aktywność społeczna osób bezdomnych, trudności w podejmowaniu i pełnieniu ról społecznych oraz w przystosowaniu do funkcjonujących w społeczeństwie reguł i zasad.</p>

SZANSE

Instytucje/organizacje	Osoby bezdomne
możliwość pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych (m.in. UE, środki rządowe), wykorzystanie lokalnych zasobów, ciągłe doskonalenie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez kadry instytucji i organizacji zajmujących się udzielaniem pomocy osobom bezdomnym, wzrastająca świadomość pracowników instytucji i organizacji w zakresie wpierania w procesie wychodzenia z bezdomności, współdziałanie samorządowych podmiotów polityki społecznej celem zmniejszenia zjawiska bezdomności w gminie, dobra współpraca z placówkami dla bezdomnych z poza gminy.	możliwość uczestnictwa w zajęciach mających na celu integrację społeczną i zawodową, wsparcie ze strony instytucji i organizacji w zabezpieczeniu podstawowych potrzeb bytowych, możliwość nawiązania kontaktu z rodziną.

ZAGROŻENIA

Instytucje/organizacje	Osoby bezdomne
niedostateczna umiejętność w zakresie pozyskiwania środków pozabudżetowych, wysokie koszty nakłady ze strony samorządu gminnego, brak mechanizmów motywujących pracowników do wdrażania innowacyjnych metod pracy z osobami bezdomnymi (kontrakty socjalne i programy wychodzenia z bezdomności) ograniczona liczba miejsc w schroniskach (zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym), brak adekwatnych ofert pracy uwzględniających ograniczenia i możliwości osób bezdomnych (np. elastyczne formy zatrudnienia), trudna sytuacja na rynku pracy.	długi okres oczekiwania na mieszkanie socjalne, wzrastające wymagania pracodawców wobec kandydatów do pracy, ucieczka od rozwiązań stałych na rzecz powierzchniowych tj. zapewnienie noclegu, wyżywienia, rosnąca skala przyczyn powodujących bezdomność (m.in. rozwody, uzależnienia, przemoc w rodzinie i inne patologie społeczne), rosnąca liczba osób bezdomnych w stosunkowo młodym wieku/obniżający się wiek osób bezdomnych.

VI. Cele programu

Celem programu jest zapewnienie osobom zagrożonym bezdomnością oraz bezdomnym bezpieczeństwa socjalnego / profilaktyka i osłona socjalna / oraz warunków do pełnienia właściwych, adekwatnych do ich możliwości i potrzeb, społecznie użytecznych ról i funkcji społeczno – zawodowych /aktywizacja /. Mając na uwadze aktualne rekomendacje i cele, należy uwzględnić cele

regionalne wskazane przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich (opracowane na podstawie Programu wspierającego powrót osób bezdomnych do społeczności, Edycja 2015), i tak, dla województwa lubuskiego wyznaczono następujące cele w oparciu o które należy podejmować działania, a które w dalszej części programu zostały uwzględnione:

Cel nr 1: Działania osłonowe oraz opracowanie i realizacja programów profilaktycznych we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej i innymi podmiotami niosącymi pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością.

Cel nr 2: Wspieranie systemowych programów aktywizacji i wychodzenia z bezdomności, zmierzających do usamodzielnienia poprzez opracowanie i realizację indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności.

Cel nr 3: Poprawa standardów pobytu i noclegu w schroniskach, noclegowniach i innych ośrodkach wsparcia dla osób bezdomnych w województwie lubuskim.

VII. Realizacja Programu

Na podstawie analizy SWOT zaproponowano i zdecydowano aby Program był realizowany w oparciu o działania które powinny stanowić spójny systemu pomocy w gminie Szprotawa dla osób i grup dotkniętych problemem bezdomności i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Program obejmuje następujące kierunki działań:

- działania o charakterze osłonowym – Podejmowanie systematycznych działań w zakresie wczesnej interwencji zapobiegające degradacji biologicznej i społecznej osób zagrożonych z zastosowaniem standardowych rodzajów i form świadczeń pomocy społecznej z wykorzystaniem dostępnych środków oraz podstawowych elementów pracy socjalnej (*tabela 1*);
- działania o charakterze aktywizującym – Aktywizacja osób bezdomnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do podejmowania użytecznych ról i funkcji społeczno- zawodowych zmierzające do wyprowadzenia z bezdomności konkretnych osób i grup społecznych, rokujących perspektywy przezwyciężenia tej sytuacji (*tabela2*);
- działania o charakterze profilaktycznym – zapewnienie osobom zagrożonym bezdomnością oraz bezdomnym bezpieczeństwa socjalnego, zapobieganie poszerzeniu się zjawiska bezdomności, uwzględniające szczegółową identyfikację problemu i analizę towarzyszących bezdomności zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, oraz wyspecjalizowane wsparcie instytucjonalne pod kątem świadczenia usług dla osób bezdomnych (*tabela 3*)

Poniżej przedstawiono w ujęciu tabelarycznym zaproponowane działania ze wskazaniem realizatorów oraz wymagane wskaźniki poszczególnych celów.

Tabela nr 1

Cel szczegółowy 1: Działania osłonowe.		
Zapewnienie osobom zagrożonym bezdomnością oraz bezdomnym bezpieczeństwa socjalnego.		
Lp.	Działanie	Realizator
1	Zabezpieczenie noclegu, wyżywienia, środków higieny i odzieży	OPS, Schroniska- noclegownie, Ogrzewalnia Caritas i inne NGO
2	Udzielenie pomocy w uzyskaniu świadczeń z ZUS (renta, emerytura), PUP, pomocy społecznej- np. zasiłki stałe	OPS, PUP,ZUS, PCPR,
3	Udzielenie pomocy w wyrobieniu lub odtwarzaniu dokumentów osobistych	OPS, UM Szprotawa
4	Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi służby zdrowia w udzielaniu doraźnej pomocy medycznej i sanitarnej	OPS, służba zdrowia, Orzecznictwo PCPR
5	Udzielenie pomocy medycznej i sanitarnej	Służba zdrowia
6	Rozbudowa i doposażenie ogrzewalni	UM, OPS
7	Zainicjowanie utworzenia na terenie miasta noclegowni/ogrzewalni	UM, CARITAS OPS, NGO
8	Budownictwo socjalne (programy ministerialne)	MPiPS, UM, OPS, NGO,
9	Utworzenie kolejnych mieszkań chronionych na terenie	UM-Gmina, OPS
10	Pomoc osobom bezdomnym wymagającym całodobowej opieki z uwagi na stan zdrowia lub niepełnosprawność w uzyskaniu miejsc w zakładach pielęgnacyjnych lub domach pomocy społecznej	OPS, służba zdrowia, ZOL-e, DPS-y

Tabela 2

Cel szczegółowy 2: Działania aktywizacyjne .		
Aktywizacja osób bezdomnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do podejmowania użytecznych ról i funkcji społeczno- zawodowych		
Lp.	Działanie	Realizator
1	Udzielenie pomocy w poszukiwaniu stałych miejsc zamieszkania	OPS, Społeczna Komisja Mieszkaniowa
2	Udzielenie pomocy w nawiązaniu kontaktów z rodziną	OPS, NGO
3	Umożliwienie podjęcia leczenia uzależnień oraz terapii	OPS, WOTUIW, KRPA
4	Umożliwienie uczestnictwa w szkoleniach i warsztatach mających na celu integrację społeczną i zawodową (m.in. KIS, kluby pracy, projekty systemowe i inne)	OPS, PUP, Spółdzielnia Socjalna, NGO, KIS,
5	Wspieranie różnych form zatrudnienia w tym socjalnego i subsydiowanego (np. w ramach robót publicznych) oraz innych form aktywizacji zawodowej (np. prac społecznie użytecznych)	UM-Gmina, PUP, OPS, Spółdzielnia Socjalna , CIS

6	Stwarzanie warunków do podejmowania prac remontowo-budowlanych w instytucjach lub mieszkaniach prywatnych	UM-Gmina, OPS, PUP, Spółka Chrobry
7	Udzielanie wsparcia i poradnictwa (pracownik socjalny, prawnik, psycholog, terapeuta, rzecznik osoby bezdomnej, doradca zawodowy)	OPS, PUP, NGO

Tabela 3

Cel szczegółowy 3: Działania profilaktyczne. Podejmowanie systematycznych działań w zakresie profilaktyki bezdomności i wczesnej interwencji		
Lp.	Działanie	Realizator
1.	Stała współpraca instytucji i organizacji w zakresie problemu bezdomności	OPS, KPP, służba zdrowia-, PUP i inne NGO
2.	Określenie zasad postępowania w zakresie pomocy osobom bezdomnym pomiędzy instytucjami i organizacjami	OPS, KPP, służba zdrowia, Straż Pożarna, Spółka Chrobry
3.	Sprawdzenie miejsc poza schroniskiem zwłaszcza w okresie jesienno zimowym	KPP, OPS, Straż Pożarna, Straż Miejska, UM,
4.	Cykliczne spotkania instytucji i służb miejskich zaangażowanych w pomoc osobom bezdomnym	OPS, KPP, NGO, Straż Pożarna, CARITAS, Spółka Chrobry,
5.	Prowadzenie kampanii informacyjnej skierowanej do osób bezdomnych i lokalnej społeczności	OPS, KPP, służba zdrowia media i inne NGO, strony internetowe UM
6.	Integracja osób bezdomnych z lokalną społecznością (udział w akcjach charytatywnych, Dzień Ludzi Bezdomnych itp.)	OPS, NGO, Spółdzielnie Socjalne, CIS, KIS, Caritas
7.	Pomoc w przystosowaniu do życia po opuszczeniu placówek opiekuńczo wychowawczych lub zakładu karnego	OPS, KPP, NGO, Ośrodek Szkolno - Wychowawczy, PCPR,

VIII. Finansowanie Programu

Program będzie finansowany ze środków budżetu Gminy Szprotawa, dotacji oraz ze środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie w tym z programów operacyjnych i środków EFS oraz MPiPS, LUW, UM.

IX. Monitoring i ewaluacja

Prowadzenie ewaluacji i monitoringu realizacji programu służy sprawdzeniu czy zostały zrealizowane planowane działania oraz jaki jest wynik zrealizowanych przedsięwzięć. Ewaluacja ma

na celu uzyskanie informacji czy osiągnięto zakładane rezultaty, czy pozwoliły i w jakim stopniu na realizację celów Programu.

Na potrzeby ewaluacji i monitoringu przyjęte zostaną m.in. wskaźniki zaplanowane w Programie.

Ewaluacja Programu będzie odbywać się na bieżąco przez cały czas. Raport z ewaluacji i monitoringu programu będzie sporządzany co roku.

Na zakończenie okresu trwania programu (okresu trwania pierwotnie zaplanowanego tj. 2020 r.) przeprowadzone zostanie podsumowanie i analiza z raportów rocznych oraz ewaluacja końcowa programu.

X. Rekomendacje

W związku z faktem, iż gmina Szprotawa nie posiada własnych placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym rekomenduje się - po zakończeniu godzin urzędowania Ośrodka Pomocy Społecznej w Szprotawie oraz w godzinach nocnych zgłoszenie o potrzebie schronienia powinna przyjąć Straż Miejska, bądź Policja, która niezwłocznie informuje o tym fakcie Ośrodek.

- Po ustaleniu przez pracownika socjalnego faktycznej sytuacji osoby bezdomnej przyznawana jest pomoc z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb (opłata za pobyt w noclegowni, zabezpieczenie odzieży, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych i uzyskaniu należnych świadczeń, udzielenie specjalistycznej pomocy w formie poradnictwa);
- Osobę pod wpływem alkoholu Straż Miejska, bądź Policja powinna przewieźć do Izby Wyrzeźwień;
- Osobie pod wpływem alkoholu nie kwalifikującej się do Izby Wyrzeźwień udzielona zostanie doraźna pomoc medyczna przez Stację Pogotowia Ratunkowego i Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotne w Szprotawie lub Żaganii;
- W przypadku udzielenia pomocy osobie bezdomnej pod wpływem alkoholu placówki służby zdrowia informują Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie, który po rozpoznaniu potrzeb udziela pomocy jak w przypadku innych osób bezdomnych;
- Dla osób które chcą wyjść z bezdomności bądź rokują poprawę swojej sytuacji życiowej należy realizować z nimi -Program wychodzenia z bezdomności. Zgodnie z artykułem 49 ustawy z dnia 12 marca 2004 r o pomocy społecznej, osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. Program powinien uwzględniać sytuację osoby bezdomnej oraz zapewniać szczególne wspieranie osobie aktywnie uczestniczącej w wychodzeniu z bezdomności, jak również stosownie do potrzeb osoby bezdomnej, może uwzględniać wszelkie środki pomocy, jakimi dysponuje ośrodek pomocy

społecznej realizujący program. Indywidualny program wychodzenia z bezdomności jest opracowywany przez pracownika socjalnego ośrodka pomocy społecznej wraz z osobą bezdomną i podlega zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka. Jeżeli osoba bezdomna przebywa w schronisku lub domu dla bezdomnych, indywidualny program wychodzenia z bezdomności może być opracowany przez pracownika socjalnego zatrudnionego w tej placówce. Jeżeli indywidualny program wychodzenia z bezdomności wykracza poza będące w dyspozycji placówki środki pomocy lub zachodzi konieczność objęcia osoby bezdomnej ubezpieczeniem zdrowotnym, podlega on zatwierdzeniu przez kierownika ośrodka pomocy społecznej. W takim przypadku w programie wskazuje się podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych postanowień programu. W związku z programem wychodzenia z bezdomności spisywane są kontrakty socjalne (umowy) z osobami bezdomnymi, które zobowiązują dane osoby do wznowienia działań zmierzających do wyjścia z sytuacji kryzysowej, w jakiej się znajdują.

W zależności od indywidualnej sytuacji osoby, zobowiązuje się ją do następujących działań:

- złożenie wniosku w celu otrzymania dokumentu tożsamości,
  - rejestracji w urzędzie pracy,
  - uregulowania spraw meldunkowych,
  - zdiagnozowania problemu uzależnienia,
  - wyboru formy i miejsca leczenia w zależności od diagnozy,
  - kontaktu z prawnikiem w celu uregulowania sytuacji prawnej,
  - złożenia wniosku o lokal socjalny,
  - zamieszkania we wskazanym przez pracownika socjalnego miejscu, oraz przestrzegania obowiązującego w nim regulaminu,
  - podjęcia działań zmierzających do uzyskania zatrudnienia oraz w zależności od sytuacji przekwalifikowania zawodowego, zdobycia dodatkowych kwalifikacji, kontaktu z doradcą zawodowym w Urzędzie Pracy,
  - leczenia i ustalenia stopnia niepełnosprawności do poszukiwania pracy chronionej,
- regularnego kontaktu z pracownikiem socjalnym.
- Prowadzenie cyklicznych kontroli i monitoringu sytuacji osób bezdomnych, szczególnie w okresie jesienno- zimowym.
  - Tworzenie programów osłonowych dla osób zagrożonych eksmisją (możliwość odrobienia czynszu, abolicji czynszowej, zamiany lokalu itp.)
  - Pozyskiwanie środków w ramach programów MPiPS- Aktywne formy przeciwdziałaniu Wykluczeniu Społecznemu p.n. „Gminne programy aktywizacji społeczno- zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego”.
  - Rekomenduje się zwiększenie liczby mieszkań chronionych z 2 do 4 lokali.

- Utworzenie na terenie gminy Szprotawa profesjonalnej placówki- ogrzewalni. Ogrzewalnia jest placówką zapewniającą doraźnie możliwość ogrzania się osobom tego pozbawionym w porze wieczorowo-nocnej, szczególnie w okresie jesienno-zimowym (możliwe jest również całoroczne funkcjonowanie placówki). Ponadto placówka zapewnia kompleksową informację na temat dostępnych form pomocy dla osób bezdomnych oraz ściśle współpracuje z instytucjami działającymi na rzecz osób bezdomnych. Ogrzewalnia powinna znajdować się w miejscu dobrze skomunikowanym. Ogrzewalnia powinna znajdować się w centrum miasta, miejscu dobrze skomunikowanym, do którego dostęp możliwy jest przez całą dobę (komunikacja nocna itp.). Każda osoba przebywająca w ogrzewalni powinna mieć zapewnione miejsce siedzące(krzesło o łatwo zmywalnej powierzchni). Minimum 2 m² powierzchni dla 1 osoby. Toaleta: minimum 1 urządzenie natryskowe (umożliwiające odwyszawianie) dla 30 osób, 1 miska ustępowa dla 25 osób, 1 umywalka dla 25 osób; w przypadku placówek koedukacyjnych konieczne rozwiązanie zapewniające intymność i poszanowanie godności osoby; stały dostęp do bieżącej ciepłej i zimnej wody (przynajmniej) w określonych godzinach. Biuro opiekuna (dyżurka) z telefonem oraz apteczką, wyposażone w miejsce do przechowywania dokumentacji. Miejsce do przechowywania odzieży niezbędnej dla skutecznego odwyszawiania osoby. Temperatura minimalna 18 stopni Celsjusza dla wszystkich pomieszczeń, w których przebywają osoby. Obiekt powinien spełnia wymogi w zakresie bezpieczeństwa.
- Rekomenduje się również utworzenie mieszkania wspieranego – zespolonego. Mieszkanie wspierane zespolone to placówka realizująca usługę skierowaną do osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, w której znajduje się zespół mieszkań wspieranych w postaci lokali mieszkalnych lub pomieszczeń mieszkalnych (z dostępem do pomieszczeń pomocniczych). Mieszkania wspierane zespolone umożliwiają czasowy, w wyjątkowych sytuacjach stały, całodobowy pobyt, z jednoczesnym zapewnieniem specjalistycznego wsparcia w zakresie integracji społecznej obejmującego pakiet usług ukierunkowanych na rozwijanie i wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności, uzyskanie samodzielności życiowej. Pobyt w mieszkaniu ma na celu zabezpieczenie schronienia na czas kryzysu i udzielenie odpowiedniego wsparcia w podtrzymaniu lub odzyskaniu samodzielności; usługa w obszarze integracji przeznaczona jest dla osób (rodzin) bezdomnych, zmotywowanych do zmian w życiu, oczekujących na przydział mieszkania lub dążących do usamodzielnienia; osób zdiagnozowanych, realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności.

